

zonder betaling¹; er waren Duitsers en Nederlanders die in restaurants en cafés gesprekken afuisterden om een denkbeeld te krijgen van de stemming in den lande²; er waren Duitsers (als regel leden van de NSDAP) en Nederlanders (als regel NSB'ers) die elke zondag in een of meer kerken de preken gingen beluisteren, en er waren *V-Männer*, meestal bij de *Sicherheitspolizei* aangehaakt, die bij uitstek in contact trachtten te komen met illegale groeperingen. Die laatste *V-Männer* werden per informatie betaald (soms f 10,— 'per geval') of zij hadden een vast salaris; de gevaarlijkste uit dit infaam gezelschap, Anton van der Waals, beurde f 1000,— per maand (een vooroorlogs hooglerarensalaris) 'plus provisie' (bij belangrijke gevallen).³

Er was tussen *Sicherheitspolizei* en *Sicherheitsdienst* geen scherpe scheiding. De twee diensten hielpen elkaar; bij de *BdS* aan het Binnenhof zetelden zij in aangrenzende gebouwen, bij de *Aussenstellen* en *Aussenposten* waren zij in hetzelfde gebouw ondergebracht. Het enige verschil was, dat de *Sicherheitsdienst* als zodanig in principe nooit ingreep: zij deed als regel niets dan berichten en rapporten in ontvangst nemen en doorgeven. Dat alles werd, voorzover het voor een iets wijdere kring geschikt werd geacht, eens per week samengevat in een gestencild overzicht: de strikt geheime '*Meldungen aus den Niederlanden*.' De *Aussenstellen* zonden elke zaterdag een eigen rapport naar Den Haag met alle berichten, observaties en conclusies die zij voor de '*Meldungen*' geschikt achtten (acties die nog gaande waren, vielen daar buiten); maandagavond maakte elk van de *Referat*-leiders van de *BdS* op grond van die rapporten en van wat hij zelf verder verzameld had, een eigen rapport; en uit die rapporten stelde Knolle de concepttekst voor de '*Meldungen*' samen die niet gestencild werd voor Seyss-Inquart er zijn fiat aan gegeven had.⁴ Exemplaren (het eerste verscheen vermoedelijk al op 22 juni '40) werden dan, behalve aan de topfunctionarissen van het eigen apparaat in Nederland, toegezonden aan Seyss-Inquart, de vier *Generalkommissare*, Bene, Piesbergen, de *Befehlshaber der Ordnungspolizei*, generaal Christiansen en het hoofd van de *Rüstungs-Inspektion Niederlande* alsmede, buiten Nederland, aan Heydrich ('*persönlich*'), aan het *Reichssicherheitshauptamt* (vijf exemplaren) en aan de ambtgenoten van de *BdS* in Oslo, Brussel en Parijs. Later kregen ook de inlichtingenofficieren van de in ons land gelegerde Duitse divisies deze '*Meldungen*' rechtstreeks toegezonden.⁵ De coördinatie in het gehele apparaat

¹ BNV: Rapport betr. ondervragingen van H. J. Fahrenheitz (april 1946), p. 7-8 (Doc I-457, a-2). ² A.v., p. 5. ³ A. E. Cohen: Aant. gemaakt tijdens gesprekken met mevr. Cieraad-Krack en E. Deppner (26 jan. 1949), p. 2. (Doc I, 284, a-1).

⁴ L. de Jong en A. E. Cohen: Verslag eerste gesprek met W. Harster (3 maart 1949), p. 25-26 (Doc I-639, b-1). ⁵ LXXXVIII AK, Ic: '*Tätigkeitsbericht für August 1942*', p. 3 (CDI, II.0074-77).